

Glasilo Vicepostulature postupka mučeništva

STOPAMA **P**OBILJENIH

»Fra Leo Petrović i 65 subrače«

Godina XVII., broj 1 (32), Široki Brijeg, siječanj – lipanj 2024., cijena 3 KM (1,5 EUR)

Zatrpali su ih pod zemlju
da nestanu

Mi im danas odajemo
dužnu počast
str. 42. – 43.

POBIJENI HERCEGOVAČKI FRANJEVCI 1942. – 1945.

Široki Brijeg – mlinica

Široki Brijeg – samostan

Mostarski Gradac

Mostar

Celje

Klanjec

Sisak

Požega

Ljubuški

Zagovzd

Maribor

Čitluk

Izbično

Macelj

Kočerina

Zagreb

Zanagline

Međugorje

Vrgorac

Čapljina

Velika Gorica

Pobili ih jugokomunisti:

1942.:	1	Znani grobovi: 34
		Široki Brijeg: 24
		Čitluk: 3
1944.:	1	Macelj: 3
		Kočerina: 2
1945.:	64	Međugorje: 1
		Zagreb: 1

Tražimo svjedočenja glede njihova pogubljenja.
Ako išta o tome znate, dojavite što prije Vicepostulaturi.
Također dojavite ako ste na njihov zagovor dobili neku milost ili čudo.

VICEPOSTULATURA POSTUPKA MUČENIŠTVA »FRA LEO PETROVIĆ I 65 SUBRAĆE«
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg; tel.: (039) 700-325; faks: (039) 702-936
e-adresa: mostar@pobijeni.info; web: www.pobijeni.info

Iz sadržaja

IZ LJETOPISA	4
STRATIŠTA	18
GLAS O MUČENIŠTVU	25
GLAS O ČUDESIMA	28
ODIJEK U PUKU	29
DJELA POBIJENIH	31
NATJEČAJ	34
POVIJESNE OKOLNOSTI	39
U SPOMEN	42

STOPAMA POBIJENIH

glasilo Vicepostulature postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subračić«, XVII., 1 (32), Široki Brijeg, siječanj – lipanj, 2024.
Broj zaključen 31. prosinca 2023.

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
fra Miljenko Stojić, vicepostulator

LEKTURA I KOREKTURA:
Zdenka Leženić

ADRESA:
Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg
Avenija G. Šuška 2, 10040 Zagreb

VEZA:
tel.: +387 39 700-325
faks: +387 39 702-936
e-pošta: mostar@pobijeni.info
internet: www.pobijeni.info

GRAFIČKI PRIJELOM I TISAK:
FRAM-ZIRAL, Mostar

GLASILO IZLAZI POLUGODIŠNJE:
siječanj i srpanj

Stare brojeve, osim ovoga posljednjeg, možete u pdf obliku preuzeti sa stranica portala pobijeni.info u poglavlju Izdavaštvo.

CIJENA POJEDINOG PRIMJERKA:
3 KM; 1,5 EUR

GODIŠNJA PRETPLATA (S POŠTARINOM):
BiH 8 KM; HR i EU 9 EUR; CH 9 CHF; SAD 14 USD;
Canada 14 CAD

SLANJE PRETPLATE, DOBROVOLJNIH PRILOGA...:

a) poštanskom uputnicom
b) UniCredit Bank d.d. Mostar; Korisnik: Hercegovачka franjevačka provincija; Svrha: prilog Vicepostulaturi tekući račun: 3381602276649744
devizni račun:
IBAN: BA393381604876650839
SWIFT: UNCRBA22

ISSN: 1840-3808

Urednikova riječ

FRA MILJENKO STOJIĆ

Dragi čitatelji!

Za vrijeme turskoga zlosilja franjevci su u Hum ili Hercegovinu dolazili iz Bosne i Dalmacije. Podnosili su žegu dana i sanjali o povratku u svoje krajeve gdje su prije Turaka imali crkve, samostane, svoj puk s njegovom kulturom i gospodarstvom. Pa se vratiše. Službeno to bi 23. srpnja 1846. kada na Širokom Brigu blagosloviše temelje crkve i samostana. A na njemu tada ničega nije bilo. Ni u njegovoj okolini. Pust, zapušten kraj s nepismenim pukom tamo u brdima.

Počeli su tako od ništice i krenuli prema visinama. Predvodili su svoj narod u izlasku iz tame i ropstva, kao što je nekada Mojsije predvodio svoj prema obećanoj zemlji. Pravili su putove, vodovod, započeli elektrifikaciju. No, ono glavno što su radili bilo je širenje vjere u jedinoga Boga Isusa Krista i pouzdanje u njegovo vodstvo. Za svoje đake i djecu iz okoline ustrojavali su školstvo, a nisu zaboravljali ni starije. Njih su opismenjivali i učili ih raznim vještinama u poljodjelstvu i svemu onomu čime su se bavili. Široki je Brig postao Grad na gori za hrvatski puk s obiju strana granice. Napajali su se tu vjerom, ali i umnim znanjem. Glasovitom je postala Franjevačka klasična gimnazija. No, za vrat im je sjela najprije prva Jugoslavija pokušavajući zaustaviti taj rast raznim pravnim smicalicama i udarcima žandarskih kundaka u rano jutro. Druga Jugoslavija jednostavno je ognjem i mačem poharala Široki Brig 1945. Život je naizgled stao. No, trgnuše se fratri, trgnu se narod. Mučenički su podnosili progon i dočekali slobodu.

Ovako ukratko izgleda povijest Širokoga Brijega. Sada se već primičemo 80. obljetnici te prijelomne 1945. Za tu prigodu namjera je u širokobriješkoj samostanskoj crkvi podići nove orgulje sa 66 registara posvećenih pojedinačno 66-orici ubijenih hercegovачkih franjevaca. Skup pothvat... Hoće li se uspjeti? U Božje ruke!

Živjet će Široki Brijeg i svi okolni krajevi dok budemo pošteno razmišljali. Biti nam je svoji na svome, ali to nije ni velikohrvatstvo, ni velikosrpstvo, ni velikobošnjaštvo. To je život.

Mir vam i dobro!

Dekret pape Urbana VIII.

U skladu s dekretom pape Urbana VIII. i uredbom II. vat. sabora izjavljujemo da ne želimo preteći sud Crkve kome se potpuno podvrgavamo. Riječi »mučenik«, »mučeništvo«, »čudesna« i slično imaju u ovom glasilu samo vrijednost ljudskog svjedočenja.

»Prema odredbama vrhovnog svećenika Urbana VIII., zabranjeno je da sluga Božji, bez prethodnog dopuštenja Svete Stolice, bude predmetom javnoga crkvenog štovanja. Te odredbe nipošto ne priječe privatnu pobožnost sluzi Božjem, niti spontano širenje njegova glasa svetosti ili mučeništva i znakova. (čl. 117, § 1. i 2.)

Ako nije pronađeno nepropisno štovanje, biskup ili njegov ovlaštenik pristupa sastavljanju izjave o neiskazivanju štovanja, tj. izjave kojom se potvrđuje da se odluke Urbana VIII. poštuju. (čl. 119, § 1.)«

Iz Upute *Majka Svetaca*

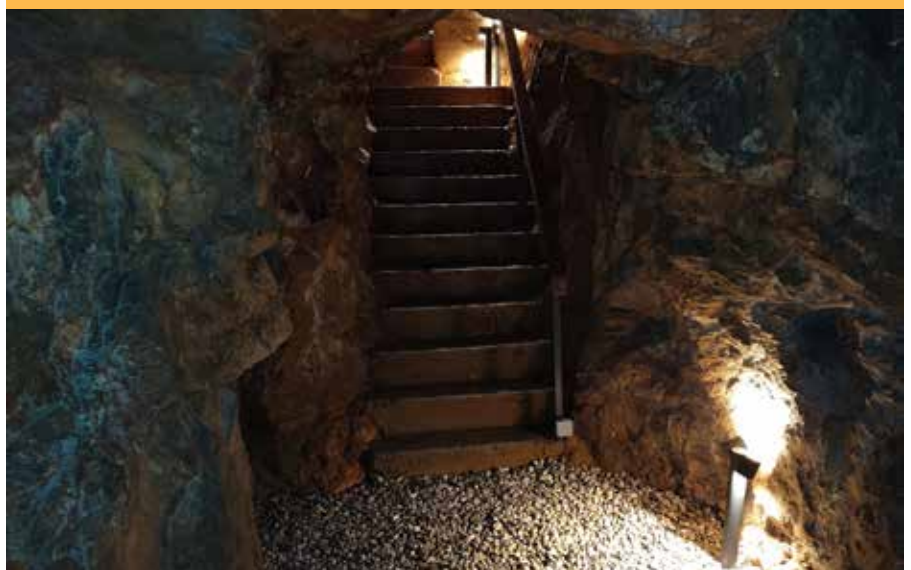
Široki Brijeg: Dovođeno uređenje ratnoga skloništa gdje su ubijeni hercegovački franjevci

Široki Brijeg, 6. srpnja 2023.

IVANA KARAČIĆ

Mnogi koji dođu u samostan Široki Brijeg žele posjetiti i ratno sklonište u samostanskom vrtu gdje su jugokomunisti u izvedbi zloglasne XI. dalmatinske brigade 7. veljače 1945. ubili 12 hercegovačkih franjevacu. Zbog toga se zadnjih godina pristupilo njegovoj obnovi, odnosno zaustavljanju propadanja nastojeći da se sve očuva u izvornu obliku.

Franjevci nisu slučajno ubijeni i zapaljeni na tom mjestu. Jugokomunisti su oko 10.00 probili obranu branitelja Širokoga Brijega te u samostanskoj zbornici zatočili pronađene nenaoružane franjevce, đake i civile. Tijekom dana naoko su ih ispitivali i nastojali ih prestrašiti. Oko 16.00 počelo je ubijanje. Ušao bi stražar i doviknuo najbližem franjevcu: »A sada ti, družo.« Dotični bi izišao, vrata bi se zatvorila, upao bi među skupinu vojnika koja bi ga gurala, udarala, dovela do ratnoga skloništa gdje bi bio upucan metkom u zatiljak i gurnut kroz otvor skloništa. Nakon završetka ubijanja polili su ih benzinom i spalili. Branitelji Širokoga Brijega već su

se bili povukli u bazu u središte mjesta namjeravajući produžiti do Mostara, ali kada su čuli da jugokomunisti u samostanu ubijaju franjevce i pale ih, pod punom su ratnom spremom uzletjeli uz strminu obraslu šumom, odbacili jugokomuniste i pokušali spasiti franjevce. Ali njima više spasa nije bilo.

Sada posjetitelji mogu u miru obići ratno sklonište, pomoliti se ne samo za ubijene franjevce, nego i za sve pale za hrvatsku slobodu. Postavljena je nova rasvjeta, rukohvati, pješčani pod koji

propušta vodu, riješena su razna oštećenja. Najveća je poteškoća bila riješiti oštećenje na stropu pa je obnova trajala nešto duže nego što se naumilo. Privedena je kraju uz novčanu potporu Hrvatskoga doma iz San Franciska te drugih dobročinitelja. Vicepostulatura postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subrača«, na čelu s fra Miljenkom Stojićem, svima im zahvaljuje. Slijedi i završetak obnove okoliša ratnoga skloništa, opet uz pomoć dobročinitelja. Posljednjih godina i na tome se dosta radilo. ✍

Predstavljen zbornik radova Komunistički zločini, I.

Zagreb, 13. srpnja 2023.

LUCIJANA KOŽUL / hkv.hr

Nadnevka 12. srpnja u velikoj dvorani Matice hrvatske u Zagrebu

predstavljen je Zbornik radova *Komunistički zločini, I.* čiji je izdavač zagrebački Fakultet hrvatskih studija. U povodu toga Marko Curać je na portalu HKV-a razgovarao s jednim od

predstavljaca i autora doc. dr. sc. Vladimirom Šumanovićem.

Zbornik obuhvaća sedam radova koji tematiziraju zločine koje je jugoslavenski komunistički režim počinio

tijekom Drugoga svjetskoga rata, kao i u razdoblju poraća, na području hrvatskih povijesnih zemalja. Radovi su pisani na temelju arhivskih i objavljenih izvora i u njima su opisani, hrvatskoj javnosti djelomično ili u nekim slučajevima potpuno, nepoznati događaji. S obzirom na sadržaj, radovi se mogu podijeliti na tekstove koji obuhvaćaju teme o kojima je hrvatska javnost imala relativno neodređenu predodžbu kao što su, primjerice, poratni zločini na području Zagreba ili ratni i poratni zločini koje je počinila 11. dalmatinska brigada, te na tekstove o čijem sadržaju hrvatska javnost nije znala ništa ili gotovo ništa. Takav je slučaj s poratnim zločinima na području Virovitice ili s masovnim iseljavanjem Poljaka s područja BiH.

U Zborniku se spominje i ubojstvo širokobrijeških fratara u radu pod naslovom »Masovni zločini 11. dalmatinske brigade – Široki Brijeg i Kočevski Rog«. Doc. dr. sc. Vladimir Šumanović u radu se bavi ubojstvom širokobrijeških fratara, odnosno zarobljenika, nakon njihove predaje. Na pitanje što je za njega u istraživanju te problematike bilo posebno otkriće, doc. dr. sc. Šumanović je odgovorio: »Tema masovnih zločina 11. dalmatinske brigade za hrvatsko je društvo višestruko važna. Prva i najveća važnost ove teme jest činjenica da je spoznaja o zločinima navedene postrojbe ostala u svijesti hrvatskoga naroda unatoč sustavnoj zabrani spominjanja u javnosti. Dakle, radilo se

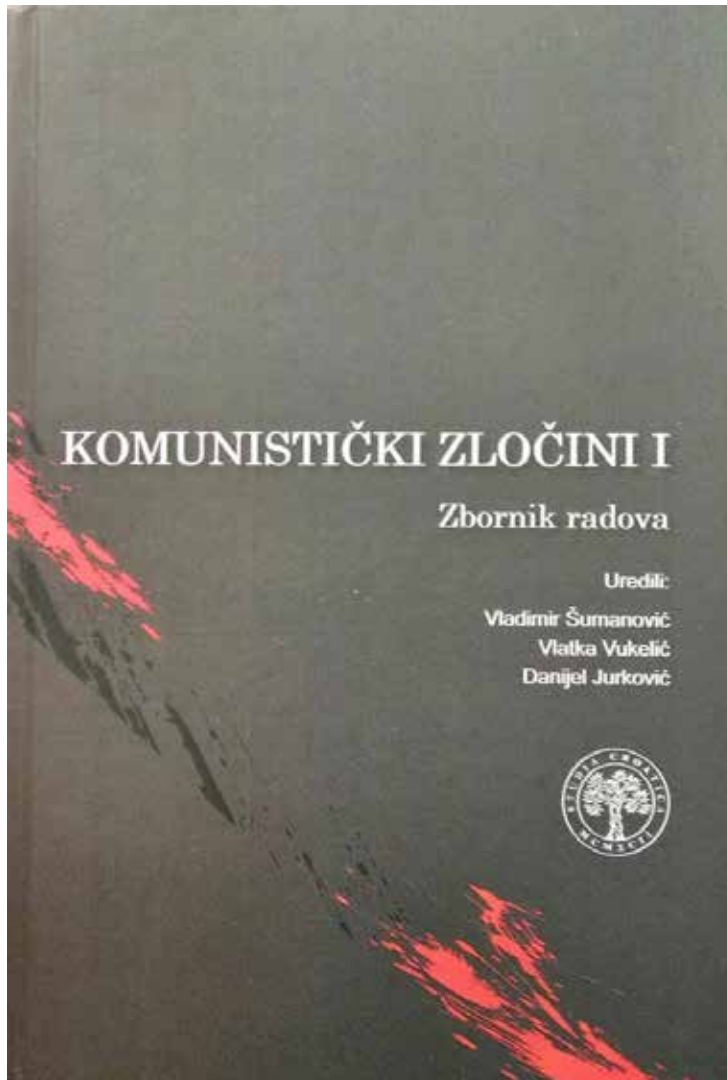
o konkretnim zločinima koji su ostali zabilježeni. Pomoću tih bilješki, uglavnom memoarskoga karaktera, bilo je moguće na osnovi arhivskih i objavljenih dokumenata napraviti podrobniju rekonstrukciju. Unatoč tomu, to do ovoga rada nije bilo učinjeno, te se

u znatnoj većini bile hrvatske nacionalnosti. To je za temu komunističkih zločina iznimno važno jer se do sada problem zločina jugoslavenskoga komunističkoga režima pojednostavljeno prikazivao kao osveta pobjednika ili kao niz zločina "preodjevenih četnika".

Iz dokumenata, koje sam u radu priložio, očito je da to nije točno, nego se radilo o masovnim zločinima koje je jugoslavenski partijsko-državni vrh zapovjedio, a 11. dalmatinska brigada, kao posebna postrojba zadužena za egzekucije, provela. Treća važnost ove teme vezana je uz okolnost da su oba navedena zločina počinjena na prostorno udaljenim područjima, odnosno na području zapadne Hercegovine i Slovenije. To je važno jer je time isključeno da su zločini počinjeni kao akt osvete na području na kojem je brigada osnovana. Posebno je otkriće operacijski dnevnik 11. dalmatinske brigade koji je u mojem radu bio glavni izvor na kojem sam temeljio svoje spoznaje. Razlog zašto su komunistički zločini slabo istraženi krije se u činjenici da su dokumenti komunističkih vlasti i dalje teško dostupni povjesničarima za istraživanje. Drugi razlog je izostanak institucionalne potpore na razini država»,

rekao je Šumanović.

Najavio je kako je II. svezak već u pripremi i obuhvatit će radove sa skupa iz lipnja 2022. Tada je bio održan međunarodni skup kojemu su osim domaćih izlagača nazočili i izlagači iz Srbije, Slovenije i Kosova. Cilj organizatora ovih skupova jest imati skup pod ovim nazivom svake dvije godine te prirediti zbornike radova koji bi bili objavljeni nakon skupa. ✍

zato ovaj članak može smatrati prvim radom na ovu temu. Naime, tema masovnih zločina 11. dalmatinske brigade nije bila predmet samostalne obrade u dosadašnjim historiografskim radovima, nego je – uglavnom usputno – spominjana u dosadašnjim radovima, najčešće u sastavu većih tematskih cjelina. Druga važnost ove teme jest činjenica da je 11. dalmatinska brigada bila sastavljena od osoba koje su

Prvi dan trodnevice sv. Ani u Ljutom Docu

Ljuti Dolac, 24. srpnja 2023.

LUCIJANA KOŽUL

U nedjelju 23. srpnja počela je trodnevica u Ljutom Docu u čast zaštitnice župe sv. Ane. Ujedno je to bio i Dan branitelja Ljutoga Doca.

Prije sv. mise u 17.00 ispred spomenika svim poginulim hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata te iz Drugoga svjetskog rata i poraća položeni su vijenci i zapaljene svijeće. Učinili su to predstavnici udruga iz ove župe, kao i predstavnici vlade ŽZH: predsjednik Predrag Čović, ministar pravosuđa i uprave Vjekoslav Lasić, ministar hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata Mladen Begić te gradonačelnik Širokog Brijega Miro Kraljević. Molitvu za poginule, preminule i nestale hrvatske branitelje predvodio je vicepostulator postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subraće« fra Miljenko Stojić.

Nakon molitve, polaganja vijenaca i paljenja svijeća nazočni su se s fra Miljenkom i župnikom fra Ignacijem Alerićem uputili prema crkvi sv. Ane, gdje je bila sv. ispovijed, zatim molitva krunice te sv. misa koju je predvodio fra Miljenko. Nazočio je velik broj vjernika.

U svojoj propovijedi fra Miljenko se osvrnuo na važnost obitelji, od koje sve polazi. Spomenuo se i mnogih osoba iz ove župe koji su nastradali u prošlim ratovima. »Određeni, naime, danas uspješnost ne mjere veličinom dobra, ona se po njima mjeri veličinom materijalnoga u rukama. Nije stoga čudno da Zapad, na kojemu se nalazimo, propada i umjesto ovakvih zdravih okupljanja strahuje proći svojim ulicama jer bi ga netko mogao napasti. Obitelj Joakima i Ane uči nas, pak, ispravnu stavu. Po

svemu sudeći, bila je ta obitelj dobrostojeća. No, to nije zavelo njihovo srce. Znali su da im je Bog dao te materijalne stvari kako bi drugima, u njegovo ime, pomogli. Zahvaljivali su mu na tome i molili ga da im udijeli mudrost kako bi njihovo srce uvijek ostalo čisto, a ruka darežljiva. Različito je ovo od današnje uljudbe i od nekih iz naše sredine. Nisi velik kada visoko digneš glavu i hvališ se onim što imaš. Velik si, čovječe, kada klekneš pred svoga Boga i u njegovoj mudrosti sagledavaš svoj rad i svoje dane. Mi okupljeni večeras ovdje trudimo se prepoznati ljepotu i sve prave vrijednosti. Inače ne bismo bili ovdje. Želimo ih živjeti u svome životu te iskusiti njihovo bogatstvo. Tu ljepotu i te prave vrijednosti prenosili su nam i pobijeni hercegovački franjevci. Njih 66. Jedan je rodnom i iz vaše župe, fra Julijan Kožul. Mogli su se prikloniti tadašnjem zlosilju, u obliku jugokomunizma, kao

što su neki i iz vaše sredine učinili, ali nisu. Prinijeli su na žrtvenik svoj ovozemaljski život, da bi na nebesima tako zaradili onaj vječni. I zato s razlogom istražujemo to njihovo mučeništvo. Zajedno s njima ubijeno je u Drugome svjetskome ratu i poraću iz vaše župe i Jara, s kojima ste bili zajedno, 160 osoba. U Domovinskom ratu ubijeno je 15 osoba. Prevelik je to broj, zapravo i jedan ubijen čovjek je nešto strašno. A gdje je tu još prva Jugoslavija, Prvi svjetski rat, tursko vrijeme, razne bune i zlosilja!? Njihova žrtva u temelju je naše slobode. To se nikada ne može zaboraviti. Živimo, dakle, svjesni sebe i svoga Boga. Tada ćemo moći donijeti obilan plod te će nas se sjećati i kada odemo na onaj drugi svijet. Zapravo, bit ćemo uzor koji će svijetliti neprolaznom snagom i druge dovoditi k nama u prelijepe nebeske kraljevstvo. Mi to možemo postići, samo ako hoćemo.« ✍

Uvijek se netko moli na njihovu grobu

Široki Brijeg, 15. prosinca 2023.

LUCIJANA KOŽUL

Ubožićnom broju časopisa OFS-a Franjinim stopama objavljen je razgovor s fra Miljenkom Stojićem, vicepostulatorom postupka mučeništva »Fra Leo Petrović i 65 subrača«. Vodila ga je Mirela Lovrić, članica OFS-a Široki Brijeg.

Razgovor je počeo o nastanku Vicepostulature i njezinu glasilu koje izlazi dva puta godišnje. »Još i prije prvoga ubijenoga hercegovačkog franjevca, fra Stjepana Naletilića 1942., Uprava Provincije naložila je članovima bilježenje događanja u Provinciji, onoga što se odnosi na nju i događaja s povjerenim pukom Božjim. Nastavilo se to i u jugokomunističko vrijeme, kada se za takve stvari išlo u tamnicu. Dolaskom slobode devedesetih godina, Uprava Provincije, na čelu s fra Slavkom Soldom, 2004. pokreće Povjerenstvo za pripremu kauze mučenika. Njegov rad urodio je pokretanjem Vicepostulature 19. rujna 2007. Dosadašnji rad Vicepostulature spada u fazu koja se zove istražna. Jedan od načina da dođemo do svjedoka ili literature o našoj pobijenoj braći svakako je bilo i pokretanje glasila Stopama pobijenih. Kroz njega smo ujedno istraživali i povijesni okvir u kojem se sve to dogodilo jer će i njega trebati opisati i potkrijepiti činjenicama kada se budu podnosili dokumenti – najprije na razini mjesne biskupije, a onda na razini Rima ili Vatikana«, objasnio je fra Miljenko.

Također je bilo govora o Memorijalnom centru Groblje mira (MCGM): »Kada smo počeli tražiti i nalaziti posmrtno ostatke pobijenih franjevaca, pronalazili smo i posmrtno ostatke pobijenih članova vjernoga puka Božjega, ali Vicepostulatura nije imala zadaću

baviti se njima. I to me uvijek kopkalo, dok nismo u općini Široki Brijeg pokrenuli prvo povjerenstvo koje će se time baviti. Kasnije su nadošla povjerenstva po drugim općinama, zatim koordinacija tih povjerenstava te njihovo pozivanje u Odjel HNS-a BiH za Drugi

na službi ili su odavde rodnom. Imamo određen broj svjedočenja o uslišanju njihova zagovora, ali još ne onoliko koliko ih stvarno bude. Naš puk, naime, nije naučio na takva svjedočenja. Ipak i to se polako mijenja. Hvala svima onima koji su nam posvjedočili o uslišanju

svjetski rat i poraće. U međuvremenu se rodila i namisao o MCGM-u. Tamo se pokapaju žrtve iz Drugoga svjetskog rata i poraća za koje se ne zna tko su, a za sve žrtve toga vremena krštene u BiH i ubijene bilo gdje postavlja se prikladan križ.«

Na pitanje postoje li svjedočenja po zagovoru ubijenih fratara s obzirom na to da se vjernici često mole na njihovu grobu, fra Miljenko je odgovorio: »Da, zaista se uvijek netko moli na njihovu grobu i puk ih sve zajedno naziva Širokobriškim mučenicima, jer je širokobriški samostan sa svojim područjem dao 34 franjevačke žrtve, a svi su opet ovdje završavali škole, bili nekada

ma na zagovor Širokobriških mučenika.

Cijeli razgovor može se pročitati u časopisu Franjinim stopama br. 4 (49), godište XIII. i na portalu pobijeni.info. ✉

Izvještaj fra Pija Nuića o stradanju sedmorice članova **Hercegovačke franjevačke provincije u Mostaru 14. 2. 1945.***

Fra Pio, u vihoru prošlog rata naša su braća stradali – pojedinačno ili skupno – u mnogim mjestima. Dosta su oskudni podaci o njihovom životu i radu, posebice njihovoj smrti. Smatramo veoma važnim da se za Arhiv Provincije rekne – napiše nešto više nego što imamo u našem Šematizmu ili Nekrologiju provincije.

Vas smo izabrali kao pouzdanu osobu, čovjeka – redovnika koji govori istinu, a posebice što ste izravni svjedok pojedinosti koje se odnose na stradanje naše subraće.

Sigurni smo da nam ne ćete moći opisati pojedinosti vezane za svu našu nastradalu subraću. Međutim, uvjereni smo da nam možete i hoćete dosta toga pouzdanog reći o životu, djelovanju i svršetku života sedmorice naše braće koji su 14. veljače 1945. godine odvedeni iz mostarskog samostana i ubijeni. Vi ste u to vrijeme uz ostala zaduženje vršili dužnost

kapelana, a toga dana zadesili ste se u samostanu.

Ukoliko u nešto niste sigurni, to ne treba iznositi. Ako već dotaknete takve pojedinosti, izričito recite da niste sigurni a da smatrate da je nešto tako i tako zbog ovih i ovih razloga.

Više nam odgovara da samo oživite svoja sjećanja, a ukoliko želite, ili se ukaže potreba za vrijeme ovog našeg razgovora, bit će postavljeno po koje potpitanje. Izvolite početi:

Ja ne znam pričati. Više mi odgovara odgovarati na pitanja. Dobro. Reći ću što znam, odnosno čega se sad sjećam – pa vi bili zadovoljni ili ne.

Došli su na Čistu srijedu oko 5 sati popodne. Tražili su provincijala. Šta su s njim razgovarali, ne znam. Zatražili su da se svi skupimo na jedno mjesto. Skupili smo se u zbornicu. Zbornica je bila dolje kod stepenica. Pokojni fra Ilija Rozić bio je bolestan i nije mogao doći.

Bili su dvojica oficira i čini mi se jedan vojnik. Jedan je bio komesar, a drugi neki zapovjednik. Jedan se zvao Saša, a drugi neki Popović. To sam malo kasnije doznao sasvim slučajno. Najprije su nas popisali: ime i prezime, dužnost i odkada smo ovdje. Tražili su one koji su pred njima navodno bježali. Pitali su zašto su i odakle pobjegli.

Kad su nas popisali, postavili su vojnika – stražara da nas čuva, a njih dvojica otišli navodno u Komandu da vide što treba s nama učiniti. – Ostali smo u iščekivanju. Gvardijan fra Grga je neprestano molio krunicu. Provincijal je rekao da se nada da ne će biti zla pa da možemo i karata zaigrati.

Kad su ova dvojica otišli, vojnik koji nas je čuvao počeo je nešto barkati oko puške. Upitao je: »Imate li vi kakvu radionicu? Nešto mi je puška zaštopana.« Rekli smo da imamo. Ja sam s njim otišao dolje u radionicu i on je otklonio kvar na pušci. Fratri koji su ostali u zbornici mogli su pobjeći da su htjeli. U razgovoru s vojnikom, dok smo popravljali pušku, doznao sam kako se zovu dvojica oficira: jedan Saša, a drugi Popović. Ja mislim da je rekao da se ovaj drugi zove Popović, a ne Popadić kako je netko kasnije rekao. Sad se više ne sjećam, osim da su, prema vojnikovim riječima, Trebinjci. Vojnika nisam pitao kako se on zove, niti je on govorio.

Nakon – možda – sat vremena, oficiri ponovno banuše. Ponovno počеше baratati imenima i prezimenima:

»Leo Petrović, provincijal – tamo na stranu; Grgo Vasilj, gvardijan – tamo na stranu!«

Zatim su nastavili čitanjem imena i prezimena razvrstavajući nas u dvije grupe. S provincijalom i gvardijanom su se našli: fra Jozo Bencun, fra Rafo Prusina, fra Bernardin Smoljan, fra Kažimir Bebek, fra Nenad Pehar, fra Darinko Brkić, fra Zlatko Sivrić. Fra Jerko Boras je bio došao iz Slanoga u Mostar radi operacije. Imao je za to i uputnicu od liječnika pa su ga pustili. Nama na drugoj strani su naredili da pođemo spavati. Netko je od nas rekao: »Vrijeme je od večere. Možemo li poći na večeru?« Rekli su da možemo i poslali vojnika da nas otprati u blagovaonicu.

Fra Darinko je osjetio da bi moglo biti svašta pa je rekao fra Zlatku: »Pokaži ono što smo dobili!«. Njih dvojica

* Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo poneke gramatičke nepravilnosti ako je to bilo potrebno radi razumljivosti.

su imali od »Čakana«, koji je bio neki komunistički funkcionar, propusnice da mogu poći na svoje župe. Čini se da su već bili pokušali proći, ali nisu uspjeli pa su tako ostali u Mostaru. Kad su oficiri pročitali njihove propusnice, obojici su dopustili da pođu s nama ostalima na večeru.

Propustio sam reći da su pitali imamo li kakvo vozilo. Ja sam imao motor. Bio je ondje, gdje je sad ambulanta. Morao sam ga pokazati i predati im ga. Dan prije – kao da sam slutio – ja sam ga razštelovao da ne mogne upaliti, a i gumu sam probušio kako se ne bi mogao voziti. Motor je kasnije ipak nakon nekoliko pokušaja upalio. Oficir se je odvezao na praznoj gumi i to preko onih stepenica kod ceste na crkvenom dvorištu.

I kako sam već rekao, sedmorica fratara su ostavili u zbornici, a mi ostali smo pošli na večeru. S nama na večeri bili su i dvojica spomenutih oficira. Jedan je sjedio na provincijalovu mjestu. Upravo je taj rekao da će oni izdvojenu sedmorica fratara ispitati i odlučiti što će s njima, ali je dodao da se ne trebamo ništa bojati.

Međutim, mi nismo slutili dobrom. Naime, dan – dva prije toga u samostan je došao jedan njemački oficir, koji je govorio hrvatski, i pričao nam kako su partizani pobili sve fratre na Širokom Brijegu. Savjetovao nam je: »Ako želite ostati živi, bježite!« Ja u to nisam baš vjerovao. Međutim, mnogi su fratri pobjegli, a i svijet je inače bježao pred partizanima.

Kad smo završili večeru, oficiri i neki vojnici, koji su pri kraju večere došli u blagovaonicu i nešto pojeli, izašli su prije nas fratara. Dok smo mi stigli gore do zbornice, sedmorica naših fratara su već bili odvedeni. Odvedeni su – po mom mišljenju – negdje iza osam sati.

Netko je pričao da su partizani prije odvođenja fratara tražili konop ili kakvo uže. Vjerojatno da bi fratre svezali. Mislim da su to pričali neki muhadžeri iz istočne Hercegovine koji su se tada

zadesili u sobi kraj župnog ureda. Oni su tu spavali pa su partizani, navodno, k njima ušli i tražili konop ili uže.

Ostalih pojedinosti ne bih se sad mogao prisjetiti. Eto, toliko.

Kakvo je bilo držanje fratara koji su odvedeni i kasnije ubijeni?

Kakvo? Šutili su. Nisu se protivili. Držali su se kako to i doliči ljudima koji vjeruju i trpe na pravdi Boga!

Kakav je bio kasniji razvoj događaja? Kad i od koga ste doznali da su fratri poubijani?

Vijest o ubojstvu fratara nije nitko izravno potvrdio. Nije nitko ni vidio niti čuo. Bio jedan stolar – neki Marinko Knezović. Kako je često bombardirano, trebalo je popravljati prozore. Mi smo imali u rezervi nešto stakla. Pokojni fra Leo, provincijal, pozvao je Marinka da reže i popravlja. Provincijal je znao da je Marinko komunista. Možda ga je upravo zato i angažirao, da bi bio kao neka zaštita. On je i tog kobnog dana radio sve do dva sata poslije podne. Nakon dan-dva došao je u samostan pijan »k'o ćuskija«. Pitali ga – što je s fratrima – jesu li živi? On odgovara: »Sve će biti u redu! Pustit će ih«.

Javio se neki Romić – tesar Šćepan Romić. Bio je dignut u zrak most na Buni. Njega su odmah angažirali da popravlja srušeni most. Nije riječ o bunskom mostu, nego o mostu na pritoci Buni kod ušća u Neretvu. On je pričao da je tom prilikom ugledao nešto crno u vodi. Malo bolje pogledao, kad tamo – ima i nešto bijelo – pasić. Nije ništa poduzimao, budući da se bojavao kao i svi ostali u to vrijeme. Šćepan je, inače, već davno umro.

Uglavnom se smatra da su fratri poubijeni na Čekrku. Glavaš Šunjić – zvali su ga »Glavaš« jer je prije rata bio glavvar – pričao je neke značajne pojedinosti. On je imao krčmu, tamo gdje se od rodočke ceste odvaja put prema Bačevićima – Donjoj Jasenici preko polja. Ja kad bih išao u školu u njega bih se

navraćao. Njemu je bilo drago čuti – šta ima nova, a i sam je mnogo toga znao. Pričao je kako je on pokopao jednoga fratra. Našao ga kod Čekrka ubijena – ustrijeljena. Možda je počeo bježati pa ga ustrijelili. Kako ga nisu bili ubacili u Neretvu, nego tako ostavili, on ga pokopao. Možda nisu ni vidjeli da su ga ubili, budući da je bila noć. Mi se nismo usuđivali pitati: ni gdje, ni šta? Mislim da su i njegovi sinovi bili komunisti. Eto, bojali smo se pitati. U to vrijeme nisi smio ni pisnuti, a kamo li ispitivati pojedinosti!

Jesu li po Vašem mišljenju ova sedmorica fratara bili duhovno pripravnici na smrt?

Ja sam uvjeren da jesu bili duhovno pripravnici. Dan prije odvođenja fratara dolazi mi u zbornici fra Berislav Mikulić i veli: »Teški su trenuci. Hoćeš li ti fra Pio bježati?« Odgovorio sam da neću i da više volim poginuti ovdje, nego negdje drugdje. On zaplaka i – ode! Više su muke imali oni koji su bježali, nego ja koji sam ostao! U to vrijeme svi smo bili pripravnici i na najgore!

Gledano iz sadašnjega kuta: fratri su na pravdi nastradali. Oni su »svjedoci« koji su trpjeli i umirali radi pravednosti! Što Vi mislite o tome?

Naravno da su ubijeni na pravdi. Ali, eto, bili su optuženi da su bježali. Provincijala i gvardijana su ubili što su dozvolili da fratri bježe. Dva dana prije mostarski samostan je bio pun fratara. Na večeri ih je bilo – po mojoj procjeni – oko 80-ak. Već sutradan popodne u samostanu nas je ostalo svega desetak. Partizani su to sve znali.

Sad bih Vas zamolio da dadnete ocjenu o ovoj sedmorici fratara. Što mislite o njima u smislu: kakvi su bili ljudi – svećenici – redovnici?

Što mislim o njima? Bili su dobri i gotovo!

1. Fra Leo Petrović, provincijal (62 godine života)

Široki Brijeg (III.)*

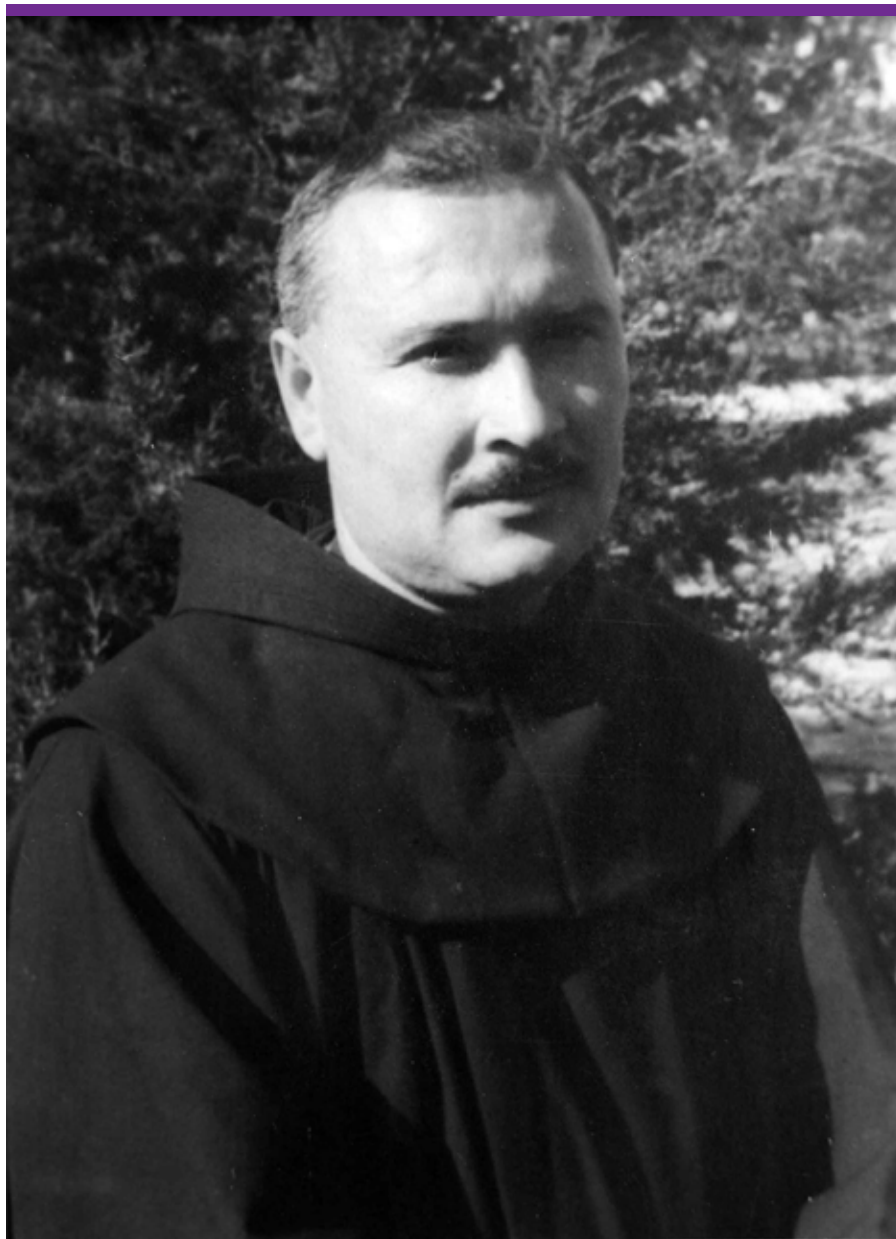
PIŠE: DR. FRA OTON
KNEZOVIĆ

Iz slavnih dana

Ustaška radio stanica »Rakovica« u inozemstvu javlja radosne vijesti da su već mnoge evropske države priznale Nezavisnu Državu Hrvatsku, pače i daleki Japan! Svojim vijestima hrabre hrvatski narod u domovini da se dobro drži i da obdržava stegu nada sve! Bez stege ne može se ništa postići ni stečeno održati. Slobodu svoje domovine moraju cijeliti i čuvati kao oko u glavi! Sav svijet gleda u nas, jesmo li mi sposobni za slobodan i samostalan državni život. Pokažimo cijelome svijetu da smo stari, kulturni i slobodni narod a ne tek od danas!

Radio – Zagreb javlja svaki čas da se skupine srpske vojske predavaju po svim mjestima bez otpora. Teško je to za srpsku bahatost i hegemoniju, koja nas je mučila i ubijala kroz dvadeset i tri godine zajedničkoga života.

Ali u Mostaru, glavnom gradu Hercegovine, nalazi se velika srpska vojska koja se ne će da preda Hrvatima. Tu je čitava divizija dobro naoružana. Ta je vojska sastavljena uglavnom od četnika, koji su prije nekog vremena obilazili hercegovačka sela s topovima i naperenim strojo – puškama htijući time jasno kazati Hrvatima da se odazivlju u mobilizaciju, inače će topovi i strojnice progovoriti! Biskupov zamjenik pokojni dr. fra Leon Petrović i biskupov savjetnik don Andrija Matić otišli su u srpsku komandu u Mostaru i fra Leon rekao: »Gospodine generale! Ja razumijem vrlo dobro vaše raspoloženje, vaše osjećaje, vaš vojnički ponos, vašu vojničku zakletvu i vjernost svome kralju. Ali Gospodine generalu,

treba da i vi budete uviđavni, da shvatite historijsku činjenicu novonastale situacije. Hrvatska je država tu. Nju su priznali njezini saveznici i mnoge druge države. Tu su vojske sila Osovine. Tu se formira i hrvatska vojska. Srbske su se armije dragovoljno razoružale na teritoriju Nezavisne Države Hrvatske i, hvala Bogu, nije bilo nigdje nesreća

ni sukoba. Vaše rodoljublje, vaša inteligencija, vaš razum govore vam da nema smisla dalje držati situaciju nategnutom u Mostaru. Zahvalimo Bogu da se možemo mirno razići kao braća, kad nismo mogli živjeti zajedno!»

General je odvratio na te riječi fra Leonove:

»Presvjetli gospodine generalni

* Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo neke gramatičke pogreške ako je to bilo potrebno radi razumljivosti.

Nije se u jugokomunističko vrijeme bojao pričati o svojoj pobijenoj subraći

O srećama i nesrećama uz fra Vojinu lulu*

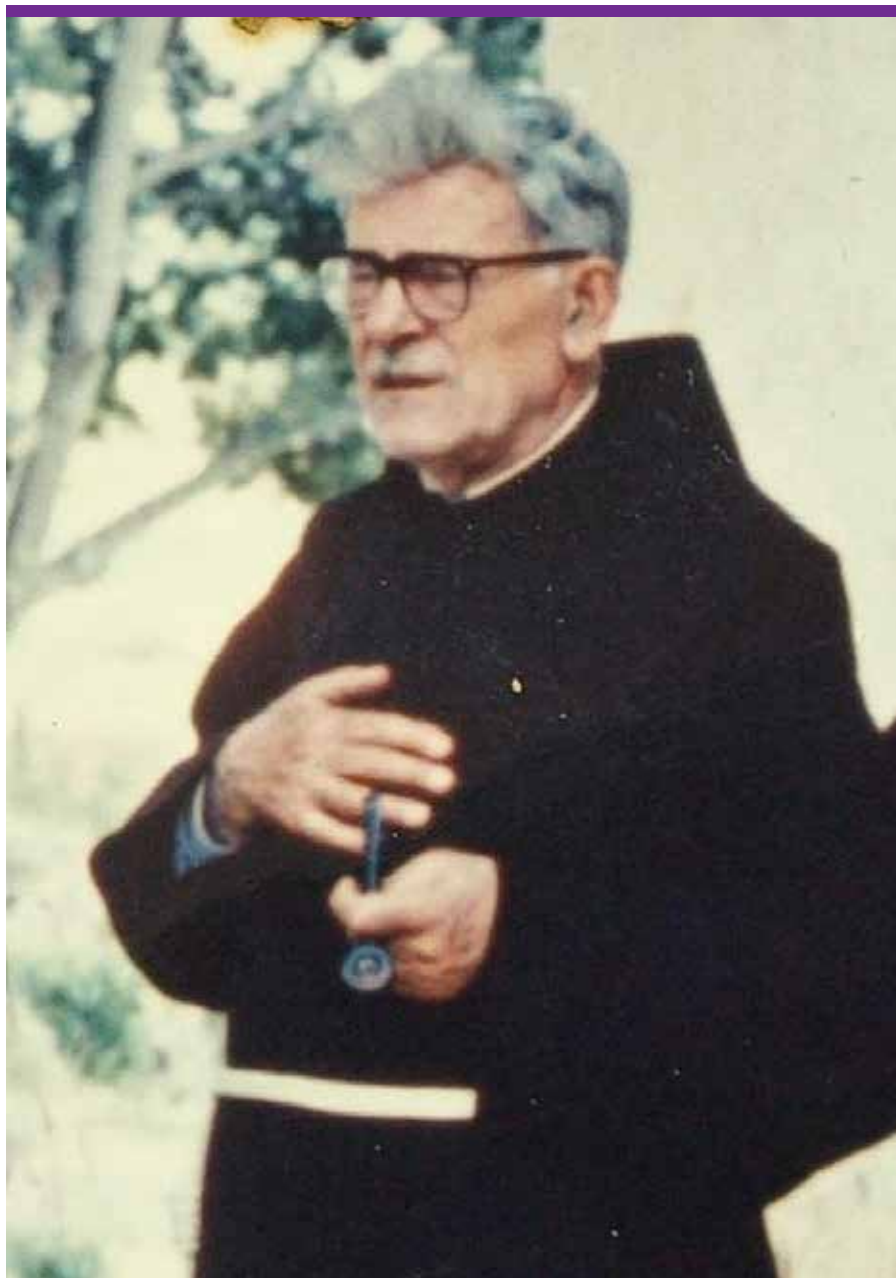
Unatoč teškoj tamnici
zadržao je istančani
smisao za šalu

PIŠE: FRA ŠIMUN ŠITO
ĆORIĆ

Bilo mi je također ugodno u toj ležernoj atmosferi družiti se sa svećenicima koji su tu dolazili na odmor**. Uz fra Ferdu, najviše se sjećam fra Voje Mikulića koji je bio dobar s našom obitelji još od vremena naše bake Ive, a volio mi pričati svoje zanimljive dogodovštine. Otkad se tamo u 16. stoljeću od američkih Indijanaca počeo duhan širiti po Europi, mislim da je malo tko s tolikim zadovoljstvom potezao svoju lulu i uz n u pričao svoje dogodovštine kao naš fra Vojo.

Kako je on bio župnik u mojoj župi Gradnići u to strašno tragično vrijeme, bila je to jedinstvena prigoda da iz prve ruke doznam više i štogod zapišem i o stravičnom ubojstvu župnika i kapelana u toj župi. Ta još uvijek o tim jezivim vremenima šutjelo se i nije se mnogo znalo. Poglavitno je to bilo dobro čuti od ovog fratra nedvojbeno originalnog profila koji mi je o tome tada tiho i rado pričao. I inače, imao je filmski život iza sebe. Filozofsko-teološki studij završio je nakon Prvog svjetskog rata u Paderbornu i Beču, studij prirodopisa u Beču i Beogradu, potom djelovao u gimnaziji na Širokom Brijegu kao profesor biologije i kemije, te vodio prirodoslovni i fizički kabinet te numizmatičku zbirku.

Na kraju Drugog svjetskog rata došao je za župnika u moju župu Gradniće,

odmah nakon što su partizani zajedno smakli i župnika i kapelana naše župe. Bili su to fra Filip Gašpar rodom iz Ambara, župa Roško Polje i fra Ćiril

Ivanković iz Rakitna. Odmah na početku veljače 1945. partizani su upali u župnu kuću u Gradničima, svezali njih dvojicu i odveli ih najprije u Musinu

* Tekst donosimo u izvorniku.

** Riječ je o franjevačkom samostanu u Slanom.

Široki Brijeg 1945.*

Razgovor s don Vinkom Brkićem

FRANJEVAČKE KUĆE NA ČERIGAJU PRIJE OBNOVE

PIŠE: DR. FRA ANDRIJA
NIKIĆ

Dana 6. listopada 1971. godine u naš samostan u Mostaru došlo je mnogo svećenika da polažu ispit za jurisdikciju. Među tim svećenicima nalazio se i Don Vinko Brkić, čovjek koji je dva dana proveo na Širokom Brijegu. Ta dva dana pala su kao nešto teško na njegov život. Naime, dana 5. veljače uveče, on se svratio bratu na Široki Brijeg i tu je ostao slijedećih dana dok nije otišao u Ljubuški.

Danas oko 11. sati pozvao sam Don Vinka da dođe u moju sobu. On se odazvao i rado mi priopćio svoje

uspomene uz Široko Briješke događaje 1945. god.

Napomena: Don Vinko Brkić prije 5. veljače 1945. nije bio na Brijegu. Osobe a i pojedini predjeli su mu potpuno nepoznati. S druge strane ne sjeća se nekih detalja, osim ovoga što slijedi.

A: Don Vinko, zamolio bih Vas da mi rečete štogod o Širokom Brijegu kakvog ste ga Vi doživjeli?

V: Ja sam se susreo sa Širokim Brijegom slučajno. Naime, za vrijeme rata pohađao sam biskupsko sjemenište u Travniku. Godine 1945. pošli smo mi đaci iz Travnika svaki svojoj kući. Tada sam imao 13 godina i došao sam na

Široki Brijeg da posjetim Antu.

A: Tko je bio taj Ante?

V: To je bio moj brat. On je bio na Brijegu u školi. Sad se nalazi u Petrinji. I ja sam došao gore. Brat me dočekaao i odveo u samostan. Došao sam gore 5. veljače 1945. god. uveče. Sjećam se samo toga da sam čuo kako je jedan bogoslov lijepo svirao na klaviru.

A: Da li ste večerali te večeri i gdje ste blagovali?

V: Te večeri sam večerao zajedno s fratrima na Brijegu u njihovoj blagovaonici. Tu su bili stolovi, rota...

A: Čega se još sjećate?

V: Ujutro je zapucalo. Našao sam se s drugim đacima i s nekim fratrima

* Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo poneke gramatičke nepravilnosti ako je to bilo potrebno radi razumljivosti.

Fra Nenad Venancije Pehar

PIŠE: ZDRAVKO LUBURIĆ

Ruka i ruke poprskane krvlju kao crni ponori visina utišavaju cijelu dvostruku šutnju odjenuta u kamene oltare svetim zanosom krvari miris koji se divi smrti u habitu. Zastenjao glas šumom slomljene žedi uništenog dana udaljuje se molitvom otvorenih usta. Poput bršljana, ublažen glibom, puže svećenik i krv samostanske braće kao tvar bez težine zanijem u povorci s lubanjama izdisajima sahranjuje svijeće u slatke i modre duše.

Od rijeke Neretve pa ovamo spiralno bruji nebesko sazvučje i tone u pjenu slomljene vode brzice, na njenim ustima ljuljaju se ubijena tijela kao usamljena zvona šumom valova i mrtvi krilima ruku drobe azurno stijenje što izranja iz užasne zelene dubine.

Blistavim tijelima smrtni zanos se divi i onda kad kao tamne sjene izranjaju zvoneći gorke zvuke, uplašene i opijene svojim očima otvorenim miluju užas što se sjeća plaha i žedna noža za nijemih drhtaja.

Tamo se sjene plave i silaze i udaljuju se i ne udaljavaju se, čekaju fra Josipa*. Neobično vezan za dno mrežom sjenovite dubine drži križ zatočen

RAZREDNIK FRA NENAD PEHAR S UČENICIMA VII. RAZREDA, ŠK. GOD. 1943./44.

svjetiljkama njegovog mrtvog pogleda. Modro stijenje sijeva neizmjerenošću zakona za sve svirepe svečanosti crvenih beštija.

Crvena zemlja puna užasne krvi ne može niti očuvati niti izmjeriti uzbuđeno gnušanje pred ovim krvolokim psima čiji tromi pogledi žele zemlju istrijebiti razderanim barjakom jednog naroda.

Blago i meko miluju svećenika nježni kristalni zraci, podijeljeni u duboko svjetlo pjevaju iz ožiljaka ludost i bijes ljudi, a onda tonu u zemlju dok svećenik tone u zemlju ugušen čovječjim krikom, groznim zavijanjem ona ga pokriva. ✍

Balada od Širokog Briega**

PIŠE: LA - VIN - DI

Sa bielog zvonika zadnji zvona odjeknu glas: Grabova strese se šuma, Lištice zamuknu šum. Brda iznad drevnoga Borka gromko zaškripi kras. Širokog Briega u dim je zlokoban uronuo hum...

Osvajača biesnih po hramu psovački urliče krik, Ko zvier što je nanjušila netom prolivenu krv. Strojnica sikće vatru, razbija Gospin lik – Sve nekad sveto je pogaženo kao sitan crv.

Pobožnost svieta tu više nema, nit kolo se igra veselo u šir; Psalama romon ne čuješ, nit đaćkih pjesama odzvanja glas.

* Fra Nenadu je krsno ime bilo Jozo.

** Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo poneke gramatičke nepravilnosti ako je bilo potrebno zbog razumljivosti.

Blagoslov temeljnoga kamena za crkvu na Širokom Briegu*

Na 20. lipnja o. g. biti će položen temelj nove crkve na Širokom briegu i tim će se ispuniti davna želja a i prieka nužda tamošnjih katolika. Uvjereni smo da će to biti neka vrsta narodne svečanosti, te da će se tom prigodom naći katolici iz drugih strana Hercegovine, jer su svi uvjereni kako je to mjesto od velike znamenitosti za razvitak katoličke ideje kod nas. Starešinstvo samostana izdalo je ovaj poziv.

Na 20. lipnja 1905. biti će blagoslov i svečano položenje temeljnog kamena nove crkve na Širokom briegu, mjesto koje je svakom Hercegovcu sveto i odklen je počeo razvitak katolicizma u našoj užoj domovini.

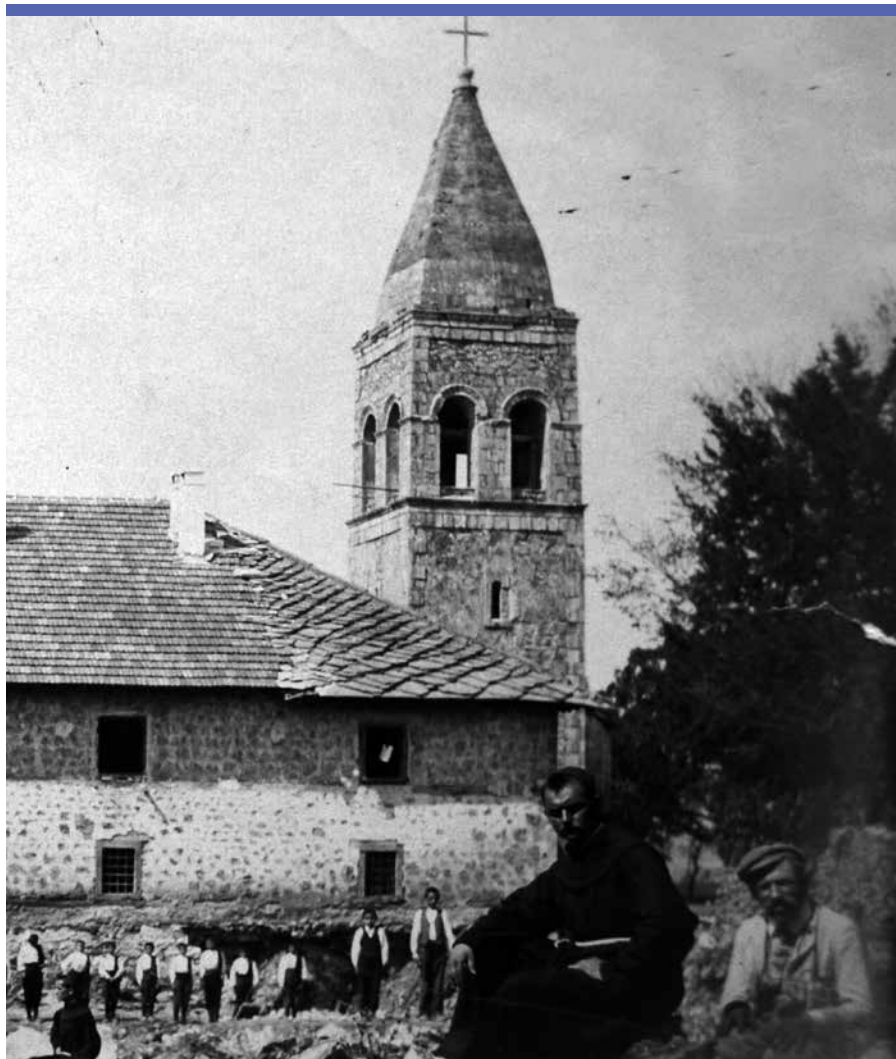
Posvetu će obaviti sam Presvjetli gospod. Paškal Buconjić, s toga se ovijem uljudno pozivate da bi sa svojom dobrohotnom prisutnošću uveličali svečanost i slavu ovoga dana.

U ime samostanskog starešinstva i crkvenog odbora,

Široki brieg 8. lipnja 1905.

fra Stanko Kraljević, gvardijan

Kršćanska obitelj, VI., 6., Mostar, 1905., str. 96. ✍

Prvi i jedini**

(Roman) M. Soljačić

PIŠE: FRA NEVINKO
MANDIĆ

Mi ovaj roman rado primamo s dva razloga. Prvo: jer je to djelo jednoga od naših radnika koji su prošli

kroz školu naše katoličke organizacije i naročito jer je i sam autor bio urednik našeg đачkog lista »Luči«. Drugi je pak razlog: što je ovo djelo svojim predmetom suvremeno; jer je uzeto iz našeg modernog života, a bavi se jednim vrlo

aktualnim pitanjem modernog svijeta. To pitanje je problem žene.

U romanu su dvije grupe osoblja. Jedna je onih »modernih« napudranih samilosnika prema bijednim životinjama, psima i majmunima, a druga

* Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo poneke gramatičke nepravilnosti ako je bilo potrebno zbog razumljivosti.

** Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo poneke gramatičke nepravilnosti ako je bilo potrebno zbog razumljivosti.

2023.

Uzrast: odrasli

1. nagrada

Jedan od njih

PIŠE: IRENA GRANIĆ

Kada bih mogao izreći još nekoliko kriječi na zemlji, kroz moje usne bi ponizno prokliznule ove. Sve to znaju oni koji me imaju dok me nema i koji me nepomičnog ipak drže živim.

Bio sam beskorisni sluga, ali sam svoju cjelovitu malenost utisnuo u služenje Bogu. Nisam znao što me čeka s druge strane, a još sam manje očekivao ono što se stvarno imalo dogoditi. Provodio sam dane u hladnu podrumu, sjedinjen u molitvi s braćom, razgovoru s Bogom i sa samim sobom. Grčevito sam tražio samo mir, a svijet se nemirom igrao ljudskim životima.

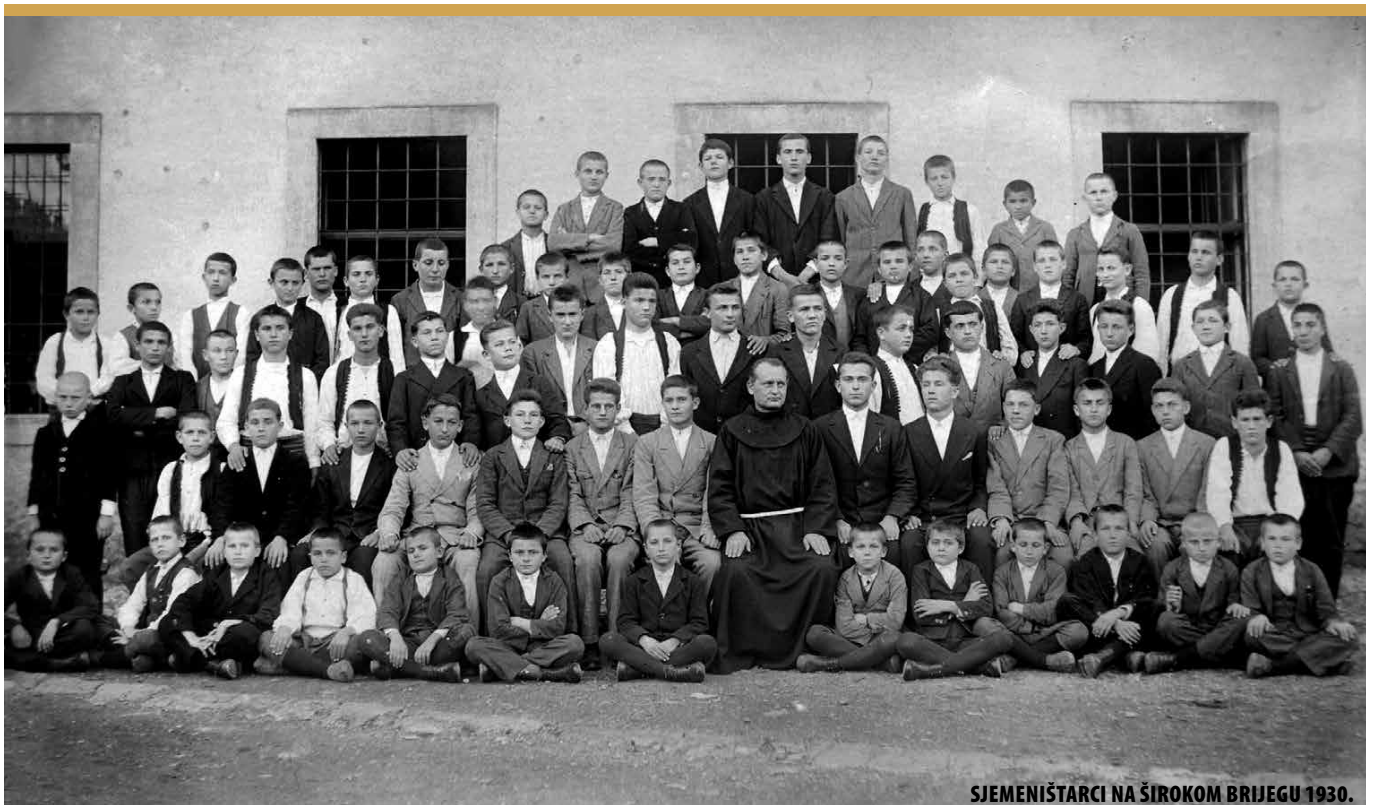
Najednom sam, prije zalaska Sunca, bio jedan on njih. Jedan od onih

po koje su došli. Riznica posvećenih nije bila pogođena slučajno. Vjerojatno su došli ubiti duh, ali ubili su samo moje tijelo i tijela moje manje braće. Umrtrljeno tijelo pokušavao je, još uvijek, vezati bijeli pojas, ali zemljom više nisam prošao. Božjem sam oku bio odviše blizu, a ljudsko je moglo zaplakati u spoznaji zemaljske malodušnosti. Moja je stolica ostala prazna, a glas istrošen, umuknut i neponovljen. Vatra, uz koju smo grijali promrzle ruke, ubrzo je dogorjela. Samo je ostao spomen na nevinu gorljivost naših srdaca.

Jutra su svitala i bez nas, a dani prolazili jednako brzo. Uхватljiva je bila tek

pomisao na ono što nam se dogodilo, a oni koji su je uhvatili mogli su je zaboraviti ili sačuvati za sjećanje. Nama je, bilo kako bilo, zemlja bila tek kratko pristanište.

Nisam, poput Pavla, uspio reći da mi je živjeti Krist, ali sam to živio u skromnosti svoga srca. Umrijeti je, svakako, bio moj dobitak. Mogao sam iskusiti potpunu bliskost s Onim kojemu sam služio i na zemlji. Za one koji su smrt držali krajem mogao sam, poput Isusa, tražiti oprost jer ne znaju što čine. Mnoge su stolice ostale prazne, a pojasevi razvezani. Neka su nova lica izvirivala nad habitima, a naša su ostala nijema i bezbojna na slikama

SJEMENIŠTARCI NA ŠIROKOM BRIJEGU 1930.

iznad imena. Šezdeset i šest više nije bio samo broj. Zaživjeli smo u riječima onih koji govore o nama, koji nam s vremena na vrijeme spomenu ime ili požele spokoj; živimo tamo gdje prolaze nove sluge Božje i ne brinu za sutra. Zaista, ne brinu.

Kao da i ima smisla briga čovječja. Urazumio sam i sam sebe gledajući

kako umičem s lica zemlje. Bepomoćan, ali i da nije tako, svojom moći ne bih srljao u više planove. Ako sam svoj život dao Bogu, neka mu On odredi vrijeme bivanja i nebivanja. Neka mu on odbroji dane. Ako sam se obukao u Njegovog slugu i ostavio sve, neka učini što hoće sa mnom. Ta od moga, samo mene ima. Neka mi veže pojas siromaštva,

poslušnosti i čistoće, iako se sam sebi činim preslabim za sve. Ako me je moje ime činilo jednim od njih, neka sam i otišao zajedno s njima. Ni sada se ne bih oteo. Ako me i boli, neka me u patnji suobličići sebi. Na to sam spreman. Ja sam jedan od njih, od manjih najmanji.

Iako nisam tu, evo me. ✍

2. nagrada

Za te život darujem

PIŠE: S. DOROTEJA KREŠIĆ

S tvoga križa, Isuse,
Pet rana svijetli se
Dušu moju dotičeš
Rane sve iscjeljuješ.

Samo za te, Isuse,
Dušu, tijelo predajem
Ljubav tvoja silna je
Mene ljubiš i sav svijet.

Za tu ljubav raspetu
Ljubavlju svom izgaram
Tebi život darujem
Na križ s tobom prikovan.

Danas za me, Isuse,
Zadnju kaplju daruješ
Krvu svoje presvete
Život cijeli predaješ.

Ljubav moja krhka je
Čuvaj mene, Isuse,
Samo Tebi pripadam
Za Te život darivam. ✍

3. nagrada

Fratre naše pobili su

PIŠE: MARINA ALERIĆ BEBIĆ

Pričat ću vam iz srca po pučki
Fratre naše pobili su mučki
Zlo vam ide dođoše im glasi
Koji god može neka se spasi

Na svomu mi smo i nismo krivi
Sa svoga mjesta ne ćemo živi
Sveto ginuše pamte stariji
Moleć se Isusu i Mariji

I fratarskom kordom krv poteče
Vrh komunističke je naslade
Crkvu katoličku krvlju kreče
I lažima pravednika gade

A Krist nam je obećao mili
U ono vrijeme dao znanje
Ako su meni zlo počinili
Ne će ni vama činiti manje

Prolazna sva je dječice muka
Neka se jakost vaša ne klima
Budite hrana za snagu puka
Plaća je vaša na Nebesima

Pjevaj u Nebu koji sad plače
Ja ću prozvati tvoje koljače
Ne poljuljaj svete osjećaje
Molite da se krvnik pokaje

Ja uslišavam pravedne želje
Razvrstat ću krvnike i žrtve
Svi će ustati ispod zemne stelje
Kad budem sudio žive mrtve

Fratre naše drsko pobili su
Nasrnuše bez ikakva srama
Bjesnili svoju crnu su misu
Sluge crvenoga pentagrama

Neznalice Doma i Svetinje
Jurtaše na osjećaje puka

Nekoliko dokumenata u vezi s najnovijim »pastirskim pismom«*

Donosimo nekoliko dokumenata, koji će pobliže osvijetliti ovo posljednje »pastirsko« pismo i rasgoliti djela onih ustaških i profašističkih svećenika koji su izdali i napustili svoj narod. Ne ćemo se zaustavljati na činjenici da kroz ove pune četiri godine najtežih i javnih ustaških zločina, nisu potpisnici »pastirskog« pisma našli za potrebno da javno progovore jednu jedinu riječ.

Na početku zabilježiti ćemo kakovo je stanovište zauzimala ustaška štampa prema svećenicima »s fiktivnim krivnjama«, i njihovim »eventualnim pogreškama« i ulozi koju su oni odigrali u najtežim danima naše historije.

»Msgr. Josip Kaurinović... oštrim okom lovca, pronalazi žrtve... i kad mu je naboja ponestalo, on otvara vrata i jurne napolje.« (H. N. 12. XII. 1944.)

»Ivan Miletić postaje vojni svećenik u vojsci, gdje svojim radom pomaže rasulo jugoslavenske vojske za vrijeme rata... On radi zajedno s ustaškim logornikom Ivanom Krilićem. Gdje ne može jedan, može drugi, tako se oni u svemu slažu, u svemu potpomažu«, a ustaškim borcima »diže moral i volju za borbu... u krajnjem času samoobrane progovara u njemu vojnička krv i upravo ispred izrešetane i oštećene župne crkve u svoje šake hvata i on strojnicu, te se mieša s najljućim borcima da sije oko sebe smrt i rane.« (H. N. 4. IV. 1944.)

»Biskup Ivan Šarić prigodom svog jubileja piše u »Hrvatskom Narodu« od 30. VII. 1944., članak pod naslovom »Hvala: Bogu i Poglavniku!«

Don Ilija Tomas »radostna srca prihvaća se ustaške ideje i već godine 1937. vidimo ga kao zakletog ustašu u jeku rada, napora i borbe... Hrvati ne htjedoše ratovati protiv svojih starih saveznika Niemaca, oni bacaju oružje,

a don Ilija ga sakuplja... Radi zajedno sa svojim susjedom s druge strane Neretve, don Jurom Vrdoljakom – Bišćevićem... Prometno mjesto Čapljinu drže u rašljama dva ustaša, dva katolička župnika... Don Ilija imenovan je za glavnog ustaškog povjerenika za cijeli onaj kraj... surađuje s Niemcima, koji ga podpomažu. (H. N. 25. VII. 1944.)

Naš Josef Kramer u osobi fratra Miroslava Filipovića – Majstorovića osuđen na smrt zbog nekakvih »fiktivnih krivnja« dobro raspoložen traži što više jela i cigareta, te hladno i cinički daje u zapisnik izjavu o svojim zločinima:

»U Jasenovcu sam bio kao ustaški časnik i upravitelj logora od konca lipnja 1942. do kraja listopada 1942. Priznajem da sam lično kod javnih strijeljanja ubio oko 100 zatočenika logora "Jasenovac" i "Stara Gradiška". Isto tako priznajem da su se za vrijeme mog upraviteljstva u logoru "Jasenovac" vršila masovna ubijanja u Gradini, ali ja u tome nisam sudjelovao, iako sam za ta masovna ubijanja znao... U Gradini ubijalo se maljem i to tako da bi žrtva morala sići u iskopanu jamu, našto je slijedio udarac maljem po glavi odostraga. Osim toga ubijalo se i strijeljanjem i klanjem. Kad su se vršile likvidacije žena i djevojaka u Gradini, znam da su se nad mlađima izvršila i silovanja... Za moje vrijeme, po mom računu, likvidirano je u logoru "Jasenovac" 20 – 30.000 zatočenika... I ja sam sâm lično postrijeljao zatočenike u Staroj Gradiški i to, kako sam Vam već naveo, ukupno oko stotinu; u to računam i jasenovačke žrtve.« (Iz arhiva: Komisije za utvrđivanje zločina okupatora i njihovih pomagača, br. 2.006 od 30. VI. 1945.)

Ni neke časne sestre nisu se ustručavale uprljati svoje ruke nevinom

ljudskom krvi. Svi oni koji su bili svjedoci iznenadnog prepada ustaša u Otočac, ne će zaboraviti da su upravo časne sestre prokazivale među bolesnicima ranjene partizane i držale im ruke dok su ih ustaše klale. Kakova obrana može se iznijeti u slučaju časne sestre Žarke? Časne sestre Pulherija i Gaudencija mjesecima su u dječjem sabiralištu u Jastrebarskom zlostavljale 3.200 srpske i partizanske djece uskraćujući im hranu i potrebnu njegu, tako da su djeca u masama umirala od zaraznih bolesti i gladi, dok su veći dio hrane određene za djecu skrivale i prema iskazima svjedokinja slale u samostane. Onima koji se u ovom »pastirskom« pismu zgrožavaju zbog navodnih skrnavljenja grobova, bit će dovoljno citirati iskaz Josipe Tatjane Marinić – Zemaljskoj komisiji za utvrđivanje zločina i okupatora dne 30. X. 1944., gdje između ostaloga stoji: »Kao hijene postupale su s mrtvom djecom. U sanduke od šećera trpale su ih po naređenju časne sestre Pulherije Barta. Djecu se je moralo u sanduke slagati postrance, da se ne potroši previše sanduka. Ako je smetala ruka ili noga pri slaganju djeteta u sanduk, jednostavno su je otkinuli... Dogle je išla pakost č. s. Pulherije vidi se odatle što nam je oduzela daske kojima smo htjele napraviti latrinu da djeca kod obavljanja nužde ne padaju u jame za izmet. Premda su djeca trebala dobiti dnevno 5 – 6 obroka č. s. Pulherija i Gaudencija davale su samo dva obroka dnevno... Dok su djeca oskudijevala i na najpotrebnijem, dotle su se sestre Pulherija i Gaudencija brinule kako će što više hrane, odjeće i ostaloga odvesti u samostane svojega reda.«

Na čijoj su strani u oslobodilačkoj borbi našeg naroda bile simpatije izvjesnih odnarođenih samostana, govore

* Tekst donosimo u izvorniku. Ispravljene su samo poneke gramatičke nepravilnosti ako je bilo potrebno zbog razumljivosti.

Širokobriješka crkva dobit će velebne spomen-orgulje

Široki Brijeg, 22. studenoga 2023.
gospin-brig.info

Franjevački samostan i župa Široki Brijeg krenuli su, uz pomoć dobročinitelja, u pothvat postavljanja novih spomen-orgulja u crkvi Uznesenja BDM, što bi trebalo biti okončano do 2025. godine. Namjera je da spomen-orgulje budu postavljene na kor širokobriješke crkve u povodu 120. obljetnice izgradnje crkve i 80. obljetnice ubojstva hercegovačkih franjevaca.

Osnovna namisao veličine novih orgulja jest instrument sa 66 registara koji

predstavljaju pojedinog ubijenog fratra, odnosno svaki registar predstavlja njegov glas. Orgulje će graditi Orguljarstvo Škrabl iz Slovenije. Rok izrade je 18 mjeseci.

Postojeće orgulje zagrebačke tvrtke Heferer instalirane su 1964. privremeno u crkvu. Njihova prvotna adresa bila je crkva sv. Franje u Čapljini. Sadašnje im je stanje takvo da su dotrajale, često se kvare te nisu prilagođene širokobriješkom crkvenom prostoru. Zbog toga njihova rekonstrukcija ne bi bilo trajno rješenje.

Gradnjom vrhunskoga glazbenoga

instrumenta pridonijet će se prijeko potrebitom opremanju crkve, ali još više imat će se jedinstven spomen-instrument ubijenim hercegovačkim fratrima. Bit će to uzvišen spomen na njih. Orgulje služe u liturgiji upravo kao što su ubijeni fratri bili liturzi i službenici liturgije.

Nove orgulje, koje će svojom dispozicijom odgovarati prostoru Didakove bazilike, otvorit će nove doživljaje liturgije i crkvene glazbe, a pridonijet će i kulturološkom značaju Širokoga Brijega. Isto tako omogućit će i organiziranje koncerata, kao i usavršavanje glazbenika. ✍

GRADIMO ZAJEDNO SPOMEN-ORGULJE NA ŠIROKOM BRIJEGU

1905.-1945.-2025.

120. rođendan crkve i 80. obljetnica ubojstva hercegovačkih franjevaca

Franjevački samostan
Uznesenja B.D. Marije - Široki Brijeg
Kardinala Alojzija Stepinca 14
88220 Široki Brijeg - BiH

UniCredit Bank dd 3382202201100585
IBAN BA39 3380 6048 1906 6742
SWIFT UNCRBA22

E-mail: info@gospin-brig.info
Web: www.gospin-brig.info

Naša izdanja

- ◆ Letak *Pobijeni hercegovački franjevci 1942. – 1945.*, 2009.: HR; IT; DE; EN; PL (0,3 KM)
- ◆ Jozo Tomašević – Koška, *Istina o ubijenoj gimnaziji*, Vicepostulatura – Naklada K. Krešimir, Humac – Zagreb, 2010. (20 KM)
- ◆ Straničnik *Pobijeni hercegovački franjevci 1942. – 1945.*, 2011. (0,3 KM)
- ◆ Spomendar *Pobijeni hercegovački franjevci 1942. – 1945.*, 2011. (0,3 KM): HR; IT; EN; ES
- ◆ dr. fra Častimir Majić, *U nebo zagledani*, Vicepostulatura – Alfa, Široki Brijeg – Zagreb, 2011. (25 KM)
- ◆ fra Jerko Karačić, *Uspomene iz doba mučeništva*, Vicepostulatura – Nova Stvarnost, Široki Brijeg – Zagreb, 2012. (20 KM)
- ◆ Skupina autora, *Kosti smiraj traže*, Povjerenstvo za istraživanje i obilježavanje grobišta iz Drugog svjetskog rata i poraća – Vicepostulatura, Široki Brijeg, 2012. (10 KM)
- ◆ Janko Bubalo, *Apokaliptični dani*, Vicepostulatura i dr., Široki Brijeg, 2014. (20 KM)
- ◆ fra Ratimir Kordić, *Fratar – narodni neprijatelj*, Vicepostulatura – Naklada K. Krešimir, Široki Brijeg – Zagreb, 2014. (15 KM)
- ◆ fra Blago Karačić, *Ratne i poratne uspomene 1945. – 1952.*, Vicepostulatura – Matica hrvatska, Široki Brijeg – Vrgorac, 2014. (15 KM)
- ◆ *Mjesto ubojstva i zapaljenja 12 širokobrijeških franjevaca*, razglednica, 2015. (0,3 KM)
- ◆ fr. Janko Bubalo, O.F.M., *Apocalyptic days*, Vicepostulatura i dr., Široki Brijeg, 2017. (20 KM)
- ◆ fr. Jerko Karačić, O.F.M., *Recollections of martyrdom in a time of terror*, Vicepostulatura i dr., Široki Brijeg, 2022. (10 KM)
- ◆ Uvezani brojevi *Stopama pobijenih 2020. – 2022.* (20 KM)

Preporučujemo

- ◆ fra Ante Marić, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, Povjerenstvo za pripremu kauze mučenika, Mostar, 2007.
- ◆ don Anto Baković, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Martyrium Croatie, Zagreb, 2007.
- ◆ fra Ante Marić (uredio), *Leo Petrović, prvi hercegovački franjevac doktor znanosti*, Franjevačka knjižnica, Mostar, 2008.
- ◆ Gojko Zovko, *Druga strana medalje*, Kigen, Zagreb, 2008.
- ◆ Fran Živičnjak, *U vječni spomen*, Udruga Macelj 1945., Zagreb – Đurmanec, 2008.
- ◆ Skupina autora, *Macelj – gora zločina*, Udruga Macelj 1945., Zagreb – Đurmanec, 2009.
- ◆ Zdravko Luburić, *Miris pogorjela svjetla*, Essegg, Osijek, 2009.
- ◆ Nada Prkačin, *In odium fidei – Iz mržnje prema vjeri*, Laudato, Zagreb, 2015.
- ◆ Damir Borovčak, *Macelj 1945.*, Udruga Macelj 1945., Zagreb – Đurmanec, 2015.
- ◆ Nada Prkačin, *Macelj – Titovo stratište*, Udruga Macelj 1945., Zagreb, 2017.
- ◆ Hercegovačka franjevačka provincija, *Zbornik radova u povodu 100. obljetnice Franjevačke klasične gimnazije*, Mostar, 2019.
- ◆ fra Frano Dušaj, *Mučenici, evo Gospe*, Katalički duhovni centar, Sukruć, 2020.
- ◆ dr. Hrvoje Mandić, *Hercegovačka franjevačka provincija u Drugom svjetskom ratu i poraću*, AGM, Zagreb, 2021.
- ◆ fra Milan Lončar, *fra Slobodan Lončar. Franjevac i mučenik. Tragovi prošlosti i plodovi milosti*, Franjevački muzej »U kući Oca mojega«, Posušje, 2022.

Darovatelji

Autokuća Matijević	300 KM	Miniplast, Široki Brijeg	300 KM	T&D Company, Vašarovići	500 KM
Dugi commerce, Široki Brijeg	200 KM	Modra stijena, Široki Brijeg	400 KM	Video Lovrić, Široki Brijeg	625 KM
EZ Engineering, Široki Brijeg	300 KM	fra Antonio Musa, Chicago	550 KM	VIK, Široki Brijeg	800 KM
Foto Kruno, Široki Brijeg	100 KM	N. N., Međugorje	100 KM	Vrtlarija Dragičević, Miletina	300 KM
Interagent, Mostar	250 KM	N. N., Široki Brijeg	200 KM	Župni ured, Ljuti Dolac	250 KM
Ilija Kožulj, Mostar	100 KM	Parts, Široki Brijeg	200 KM	HKM Bern (fra Gojko Zovko)	1.000 KM
Nikola Koncul, Neum	200 KM	Pavković paneli, Široki Brijeg	700 KM	N. N., Rim	100 KM
Lager, Posušje	100 KM	Soldo metali, Široki Brijeg	800 KM	Paolo Olivieri, Fucecchio	1.302 KM
Markeli, Široki Brijeg	100 KM	Andrija Stojić, Služanj	100 KM		
Miles, Čitluk	50 KM	Suton, Široki Brijeg	300 KM		

Slanje dobrovoljnih priloga (Hercegovačka franjevačka provincija Uznesenja BDM – Vicepostulatura, s naznakom za što):

- poštanskom uputnicom (BiH: Kard. Stepinca 14, 88220 Široki Brijeg; HR: Humac 1, p. p. 1, 20352 Vid)
- UniCredit Bank d.d. Mostar, poslovnica Ljubuški; IB: 4227318660009; žiro-račun (BiH): 3381602276649744; devizni račun (inozemstvo): IBAN: BA393381604876650839, SWIFT: UNCRBA22

Najljepša hvala svima koji molitvom, radom i dobrovoljnim priložima podupiru pripremu postupka mučeništva naše ubijene braće. Svakog 7. u mjesecu na Širokom Brijegu slavimo sv. misu za vas, a u zaglavlju portala pobijeni.info donosimo vaša imena ili naziv tvrtke i poveznicu s internetskim stranicama.

Neka vas blagoslovi dobri svemogući Bog!